

Allemansrätten. Orienteringens ansvar
Beslutad december 2015
Utgåva 2, december 2017

Allemansrätten och orientering

Svenska Orienteringsförbundets policy gällande
markåtkomsten och allemansrätten

Kontrollpunkter vid precisionsorientering.

Förord

Allemansrätten och orientering

Orienteringssporten omfattar grenarna orienteringslöpning, skidorientering, precisionsorientering och mountainbikeorientering. Orienteringsrörelsen har genom sitt förhållningssätt skapat goda förutsättningar för att långsiktigt säkerställa tillgången till mark för orientering. Träningar och tävlingar har anpassats för att minska störningar för markägare, jägare och andra friluftsutövare, närboende och djurliv och för att minimera slitaget på mark och vegetation.

För att även fortsättningsvis få legitimitet – gott anseende, trovärdighet och förståelse för orientering – är det av största vikt att SOFT på ett tydligt sätt visar att man värnar den natur man nyttjar. Såväl ledare som tävlande ska ha god kunskap om allemansrätten och om de regler som styr orienteringen. Alla orienterare måste visa hänsyn och varsamhet till naturen, till markägare och jägare och till andra friluftsutövare.

Orienteringen bidrar till att fler människor kommer ut i naturen och är därmed en viktig folkhälsofaktor. Människor som vistas i terrängen ser hur skogsbruk utövas och tar del av kretsloppet från avverkning via plantering, röjning och gallringar till avverkning på nytt.

Värdet för samhället av människor som är vana att ta sig fram i obanad terräng är också uppenbart. Orienterarna blir också medvetna om naturens egenvärde, vilket kan ha stor betydelse för det fortsatta naturvårdsarbetet.

Då en ny generation markägare, jägare, orienterare och handläggare på myndigheter tar över,

är det viktigt att orienteringens goda relationer säkerställs.

SOFT beslutade att ta fram denna skrift 2012 och detta är andra utgåvan.

Målet är att informera om hur tävlingar och träningar genomförs och att därigenom stärka orienteringens anseende hos politiker, myndigheter, intresseorganisationer och allmänhet. Både tävlande och arrangörer har ansvar för att orienteringens goda rykte består.

Skriften har tre delar.

Den första berör orienteringssportens övergripande förhållningssätt till markåtkomsten och allemansrätten, den andra ger råd till arrangörer om hur tävlingar och träningar ska planeras och genomföras och den tredje ger råd till orienterarna om hur de ska tillämpa allemansrätten.

Texten i första utgåvan utformades av Gunnar Zettersten och granskades av Marknätverket inom SOFT. Svenskt Friluftsliv med ekonomiskt stöd från Naturvårdsverket bidrog i arbetet med att ta fram policyn om allemansrätten och orientering.

Den nu genomförda revideringen har gjorts under ledning av Eje Andersson och Gustav Fredriksson, SOFT:s markgrupp. Naturvårdsverket, Svenskt Friluftsliv, Svenska Jägareförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund och stiftelsen Håll Sverige Rent har lämnat synpunkter på texten. SOFT:s styrelse ansvarar för dess slutliga utformning.

SOFT:s styrelse har beslutat att publicera skriften som sin policy och sprida den till hela orienteringsrörelsen i Sverige och internationellt.

1 Orienteringsrörelsens förhållningssätt till markåtkomsten och allemansrätten

Orientering på naturens och samhällets villkor

SOFT:s grundsyn är att orientering är en verksamhet som sker på naturens och samhällets villkor. Orienteringstävlingar och träningar ska planeras och genomföras med hänsyn till naturen, till markägare och jägare och till andra friluftsutövare, så att alla upplever orienteringen som en positiv verksamhet och som ett hållbart nyttjande av naturen.

SOFT har sedan lång tid arbetat med att anpassa orienteringssporten till naturens villkor genom utformning av arrangemang (hänsynstagande till vilt, känsliga biotoper, m.m.). SOFT:s handledning "Mark och vilt" innehåller råd och regler för orienterarnas relationer till markägare, arrendatorer och jägare samt ansvariga för naturvården.

Orienteringsrörelsen tar sitt ansvar genom att anpassa sin verksamhet, så att den inte påverkar miljön negativt eller att den uppfattas som negativ av markägare, jägare och allmänhet.

Omvärlden förändras och orienteringssporten anpassar sig

Statsmakterna har i propositionen 2009/10:238 Framtidens friluftsliv slagit fast en friluftspolitik. Där sägs bl.a. att naturen ska vara tillgänglig för alla, att allemansrätten ska värnas, att kommunernas ansvar för den tätortsnära naturen är starkt och att fysisk aktivitet och avkoppling stärker folkhälsan.

Friluftslivet spänner sålunda över flera politikområden. Friluftslivets folkhälsoaspekter och medverkan i den förebyggande hälsovården är centrala. Därför stödjer regeringen olika friluftsförbund bland andra Svenska Orienteringsförbundet.

2014 tog regeringen initiativ till att påbörja arbetet med ett nationellt skogsprogram för Sverige. Parallellt med detta pågår också ett arbete med att revidera standarderna för skogsbrukets båda certifieringssystem FSC och PEFC. Sammantaget kan konstateras att skogens sociala värden, där rekreation och friluftsliv får en ökad betydelse, sätts alltmera i fokus.

Skogslandskapet förändras genom skogsbruket, vilket påverkar förhållandena för orientering. Stora områden som slutavverkas gör terrängen mindre attraktiv för orientering för lång tid framöver.

Arealen skyddad natur ökar. Natura 2000-områden, nyckelbiotoper, biotopskyddsområden och naturreservat kräver särskild hänsyn. I många naturreservat införs föreskrifter med restriktioner för orientering – ibland även förbud. Dispens från förbud går ofta att få men kräver extra samråd.

Över 80 % av befolkningen bor idag i tätorter. Under senare år har ett ökat antal skogs- och lantbruksfastigheter köpts av stadsboende varav en del har begränsad erfarenhet av naturen och

vistelse i naturen. Ökad andel av friluftslivsutövarna är stadsbor och mindre vana vid att vistas i naturen och tillämpa allemansrätten.

Från att upplevelsen av natur tidigare varit det viktigaste är aktiviteter i naturen allt mer det centrala för många. Naturen fungerar som en arena.

Ett informations- och kunskapssamhälle växer fram och värderingar och vanor förändras exempelvis vad gäller synen på äganderätt, miljöns betydelse och värnandet av växt- och djurliv.

Alla dessa förändringar påverkar möjligheterna till orientering i framtiden. Orienteringsrörelsen måste därför anpassa sig efter samhällets utveckling och öka sitt engagemang och ansvarstagande på miljöområdet för att kunna bedriva sin verksamhet på ett trovärdigt sätt. Det gäller att vidareutveckla kunskapsnivån och engagemanget hos medlemmar och funktionärer och stärka orienteringens anseende hos politiker, myndigheter, olika intresseorganisationer och allmänheten.

SOFT står bakom internationella rekommendationer om miljö

SOFT stödjer Internationella orienteringsförbundets rekommendationer om

- att upprätthålla en miljövänlig karaktär vid orienteringsevenemang
- att vara medveten om betydelsen av att bevara en god miljö
- att respektera naturen och skydda floran och faunan
- att samarbeta med markägare, myndigheter och miljöorganisationer
- att inte skräpa ner i naturen
- att vidta åtgärder för att undvika föroreningar
- att inkludera kunskap i miljöhänsyn vid utbildning av ledare och aktiva orienterare.

Orientering är "Organiserat ideellt friluftsliv"

Orientering är ett organiserat ideellt och icke kommersiellt utnyttjande av allemansrätten. SOFT anser att en avgränsning mellan kommersiellt och icke kommersiellt utnyttjande av allemansrätten inte låter sig göras. En ändring i allemansrättens omfattning vad avser kommersiellt utnyttjande, kan leda till byråkratiskt krångel och ge upphov till svåra gränsdragningar.

Allemansrätten ska bestå som en sedvanerätt

Orientering bedrivs inom ramen för allemansrätten på samma sätt som de flesta andra friluftaktiviteter. Grundregeln för allemansrätten är "Inte störa – inte förstöra".

Frågorna kring kommersialisering av allemansrätten har medfört att en del debattörer har föreslagit begränsningar av nuvarande allemansrätt. Även om orientering sker inom ramen för allemans-

Orienteringskarta med bantryck. Det rastermarkerade området är ett hänsynsområde som inte får passeras.

rätten, kan markägare och jägare ändå uppfatta närvaron av friluftsutövare som störande.

SOFT anser att allemansrätten ska behållas som en sedvanerätt och inte bli föremål för lagstiftning. SOFT, som en av medlemsorganisationerna i Svenskt Friluftsliv, ställer sig också bakom dokumentet "Svenskt Friluftslivs inställning till allemansrätten" som antogs vid Svenskt Friluftslivs årsstämma 2015.

De lagar och regleringar som finns idag är tillräckliga för att hantera tillämpningen av allemansrätten. Genom att tillämpa allemansrätten på ett sådant sätt att innebörden av ledorden inte störa – inte förstöra uppfylls, finns ingen anledning till lagstiftning.

Däremot är bristande kunskap om allemansrätten ett hot mot dess existens. Orienteringsrörelsen värnar om allemansrätten.

Målet är att orienteringssporten även i fortsättningen, utan ytterligare lagstiftning eller myndighetsingripande, ska ha fri tillgång till naturen för sin verksamhet.

SOFT utbildar och informerar om allemansrätten

Allmansrätten gäller för den som färdas till fots, med skidor, cykel eller till häst. Rätten tillkommer

den enskilde men kan utövas i grupp. Oavsett hur den utövas gäller att man inte får ge upphov till nämnvärd skada eller olägenhet. Allemansrätten kan begränsas genom myndighetsbeslut inom exempelvis naturreservat.

Inom SOFT pågår ett brett arbete med att höja kunskapsnivån om allemansrätten och att utveckla dialogen med alla intressenter i omvärlden som berörs av orienteringssporten.

Miljöbalken och Naturvårdsverkets Allmänna råd styr

Miljöbalken är den lagstiftning som reglerar hur orienteringen ska förhålla sig till natur och miljö. I Miljöbalken sägs att var och en som utnyttjar allemansrätten eller annars vistas i naturen ska visa hänsyn och varsamhet i sitt umgänge med den. I Miljöbalkens allmänna hänsynsregler ställs krav på den som använder naturen för organiserad verksamhet. Kraven gäller försiktighetsmått och begränsningar om en verksamhet eller åtgärd kan medföra nämnvärd skada eller olägenhet för miljön eller människors hälsa.

Stadgandet i Miljöbalkens 12 kap. 6§ om anmälan om samråd, Naturvårdsverkets Allmänna råd om anmälan för samråd (NFS 2001:15), Naturvårdsverkets Allmänna råd 96:4 Orientering och andra

friluftssarrangemang (AR 96:4) samt förordningen 1998:301 om verksamhetsutövarens egenkontroll är de mest väsentliga reglerna som orienteringsrörelsen har att följa.

Länsstyrelserna kan förordna om obligatorisk anmälningsplikt för verksamheter som kan skada känslig natur. För orienteringssporten har inget sådant område utpekats i landet. SOFT tolkar det som att tillsynsmyndigheterna är nöjda med hur orienteringsrörelsen följer Naturvårdsverkets Allmänna råd och att orienteringsverksamheten generellt sett inte är av sådan karaktär att det behövs särskild anmälningskyldighet.

Inom nationalparker gäller förbud och i naturreservat är det ofta restriktioner mot att genomföra orienteringstävlingar. Om förbud gäller kan man emellertid ansöka om dispens hos berörd länsstyrelse eller kommun.

Samråd med markägare, arrendatorer och jägare, m.fl.

För att säkerställa ett tillräckligt hänsynstagande har orienteringsrörelsen frivilligt ålagt sig att verksamheten ska föregås av samråd med berörda parter. SOFT:s överenskommelse har i stort byggts in i Naturvårdsverkets "Allmänna råd för orientering och andra friluftssarrangemang" (AR 96:4) med bl.a. "vårdatumstopp" och anvisningar för de till stoppet närliggande perioderna då särskild hänsyn ska tas.

SOFT kan konstatera att ett väl fungerande samarbete har utformats under årens lopp och att flertalet planerade tävlingar har kunnat genomföras i samförstånd med berörda parter. SOFT rekommenderar att arrangörerna även fortsättningsvis följer den praxis som utvecklats för att uppnå goda relationer med markägare, jägare, friluftsförbund, myndigheter och allmänhet.

Lantmäteriet och kommunerna har ett fastighetsregister med information om alla fastigheter. Registret innehåller även uppgifter om vägar. Uppgifter om jaktområden kan fås av länsstyrelsen.

Start- och målzonerna kräver markägarens tillstånd

Orienteringsträningar och orienteringstävlingar sker inom ramen för allemansrätten och kräver inget formellt tillstånd av markägaren. Markägarens tillstånd krävs dock för "fasta" delar med mera intensivt markutnyttjande och anläggningar för starter, mål, sekretariat, toaletter, duschar, försäljning, publik, parkering, m.m. Vanligen samlas de flesta av dessa funktioner inom ett tävlingscentrum (arena), medan andra som t.ex. starter och parkering ordnas i särskilda delområden. Arrangemangets storlek och förutsättningar i övrigt blir avgörande för de "fasta" delarnas omfattning.

Fasta kontroller, exempelvis vid arrangemang som Naturpasset och Hitta ut, förutsätter också markägarens tillstånd.

Skydda tätorternas närområden

Idag är bara drygt en procent av skogen (cirka 300 000 hektar) att betrakta som tätortsnära skog.

Andelen minskar varje år på grund av främst väg- och bostadsbyggande. Arealminskningen och fragmenteringen av den tätortsnära skogen leder till att kvarvarande skogars värde för friluftsliv ökar.

Eftersom allt fler bor i städer och tätorter leder det till ett ökat tryck på den tätortsnära naturen. Den tätortsnära naturen kommer i framtiden att vara av större betydelse än idag för att kunna utöva orientering, särskilt för Naturpasset, precisionsorientering och mountainbikeorientering.

SOFT vill därför att den tätortsnära skogen i första hand ska brukas för att gynna dess rekreativvärden. Det går att åstadkomma för en betydande del av den tätortsnära skogsmarken eftersom cirka 60 procent av den ägs av kommunerna.

Tävlingar i stadsmiljö kräver normalt tillstånd från polisen, kommunen och berörda markägare.

Policy och regler -

SOFT:s natur- och miljöprogram

SOFT har tagit fram ett natur- och miljöprogram för att öka kunskaperna och engagemanget för mark-, vilt- och miljöfrågor inom orienteringsrörelsen.

William Lind, en av Sveriges största orienteringsstjärnor, på VM-långdistansen 2017.

Alla aktiva och ledare inom orienteringsrörelsen ska

- följa allemansrätten, miljölagar och förordningar som berör orientering
- öka kunskaperna i orienteringens miljöfrågor hos medlemmar och anställda för att uppnå ett miljötänkande som genomsyrar alla delar av idrotten
- hushålla med naturresurserna samt återanvända och återvinna material i största möjliga utsträckning
- minimera utsläpp av föroreningar till mark, luft och vatten
- ta största möjliga hänsyn till naturen, växt- och djurlivet vid planering av alla arrangemang
- aktivt arbeta med ständiga förbättringar av miljöarbetet för att minska negativ miljöpåverkan.

SOFT uppmanar arrangörerna

- att vid alla arrangemang följa SOFT:s tävlingsregler och övriga anvisningar och sålunda ta största möjliga hänsyn till växt- och djurliv genom bl.a. val av terrängområde, tidpunkt för arrangemang, banläggning i stråk, frizoner för vilt, avdrivning samt skydd av känsliga biotoper

- att samråda i enlighet med SOFT:s anvisningar med länsstyrelse, kommun, markägare, nyttjanderättshavare och övriga som lokalt berörs
- att kvalitetssäkra varje arrangemang genom en god egenkontroll enligt Miljöbalken
- att fortlöpande utbilda sina medlemmar i att bedriva verksamheten enligt allemansrätten och Miljöbalkens bestämmelser.

Orienterarnas uppträdande är avgörande

För att orienteringssporten ska kunna få fortsatt förtroende hos markägare, myndigheter och allmänhet är det avgörande att varje orienterare uppträder på ett omdömesgillt sätt i sin kontakt med naturen och andra friluftsutövare. Sportens tävlingsregler måste följas och hänsyn och varsamhet ska utgöra grunden för hur var och en agerar i naturen. Av särskild vikt är att ingen nedskräpning sker.

Orienteraren representerar inte bara sig själv utan hela orienteringsrörelsen. Alla har ansvar för att upprätthålla orienteringens goda anseende.

2 Arrangörens ansvar

Allemansrätten och Miljöbalken styr orienteringen

Orientering i naturen är möjligt tack vare allemansrätten. Den som arrangerar större organiserade aktiviteter betraktas som verksamhetsutövare enligt Miljöbalken (1998:808). Det innebär bland annat att de s.k. allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. Miljöbalken ska följas, t.ex. att skaffa nödvändig kunskap, att vidta skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att undvika skada och olägenhet och att välja lämplig plats för verksamheten för att minska risken för skada och olägenhet. Arrangören är alltid ansvarig och kan bli skadeståndsskyldig om det uppstår skador. Vid uppkomna skador bör dessa i samråd med markägaren åtgärdas omgående av arrangören.

A. Generella råd

Skaffa kunskap om allemansrätten och Miljöbalken

I Naturvårdsverkets Allmänna råd (AR 96:4) "Orientering och andra friluftssarrangemang" sägs att den som arrangerar organiserade aktiviteter på annans mark har skyldighet att skaffa kunskap om allemansrätten.

SOFT har arbetat kontinuerligt för att höja kunskapsnivån om allemansrätten. De olika kommittéer som arbetat under årens lopp – nu markgrupp och marknätverk – har bevakat allemansrätten och sett till att innebörden inarbetats i tävlingsreglerna. SOFT kräver att alla arrangörer känner till och tillämpar de lagar och regler som kringgärdar möjligheterna för orienteringsporten, främst allemansrätten och Miljöbalken. Vid arrangerande av skidorientering med hjälp av snöskoter krävs enligt SOFT:s anvisningar även god kunskap om Terrängkörningslagen.

Inom orienteringsrörelsen arbetar man med att informera ledare och deltagare om allemansrätten och det ansvar som följer med den. Hänsynstagande och varsamhet är nyckelord för arrangörer och sportens utövare. Det är väsentligt vid orienteringsarrangemang att markägaren inte tillfogas olägenhet eller skada och att hemfriden inte får störas.

Samråd med markägare, arrendatorer, jägare m.fl.

För att säkerställa tillräckligt hänsynstagande har orienteringsrörelsen frivilligt åtagit sig att verksamheten ska föregås av samråd med främst markägare, arrendatorer och jakträttsinnehavare. SOFT rekommenderar att arrangörerna följer den praxis som utvecklats, så att markägare, arrendatorer och jägare upplever orienteringen som en positiv verksamhet och som ett hållbart nyttjande av naturen.

Samråd med markägare, jakträttsinnehavare och andra eventuella rättsinnehavare ska ske inför kartritning, inklusive revidering av befintlig karta, samt inför arrangemang. Alla arrangemang ska föregås av någon form av samråd. Storlek och omfattning avgör hur omfattande samrådet bör vara. Syftet med samråden är att informera om den planerade verksamheten för att gemensamt söka lösningar på eventuella problem. Samrådet kan omfatta en längre tidsperiod, t.ex. ett år och gälla ett flertal mindre arrangemang t.ex. träningsbanor.

Samrådet brukar röra sig kring frågor om inrättande av frizoner (förbjudna områden för orienterarna), att banläggningen ska ta hänsyn till såväl mark som vilt (bansträckningar

i stråk och vissa riktningar, m.m.), avdrivning av vilt på tävlingsdagens morgon, viltrapportering och om samarbete om en viltolycka skulle inträffa under tävlingen, m.m. Avdrivning genomförs inte utan jakträttsinnehavarens godkännande. Viltolycka ska rapporteras till polisen.

Samråd och god kommunikation med markägare inom områden som berörs av träningar och tävlingar bidrar till att stärka orienteringens rykte och förutsättningar. Det gäller att genomföra arrangemangen så att orienterarna är välkomna tillbaka!

Samråd med länsstyrelsen

Naturvårdsverket har i sina Allmänna råd till Miljöbalkens 12 kap. 6 § angett att tävlingar, organiserat friluftsliv och lägerverksamhet som berör naturmark och där arrangemangen antingen är mycket stora, störande eller berör känslig natur bör anmälas för samråd. Exempel kan vara stora orienteringstävlingar.

SOFT har sedan lång tid tillbaka haft överenskommelse med Naturvårdsverket om samråd med och information till länsstyrelse och kommun före kartritning och genomförande av arrangemang. Förfarandet har medfört att flertalet tävlingar har kunnat genomföras i samförstånd med myndigheterna. Normalt sker dessa samråd mellan länsstyrelse och orienteringens distriktsförbund i god tid inför kommande tävlingsår.

SOFT rekommenderar förbunden/arrangörerna att fortsätta med samrådsförfarandet med länsstyrelser och kommuner enligt SOFT:s anvisningar för att arrangemangen ska bedrivas efter samhällets villkor.

Arbeta aktivt efter SOFT:s Natur- och miljöprogram

Programmet syftar till ständiga förbättringar av miljöarbetet och minskad negativ miljöpåverkan. Checklistor har ställts samman som stöd för klubbarnas arbete med natur och miljöfrågor. Listorna omfattar följande områden: policy, allemansrätten, utbildning, information, externa kontakter, transporter, arrangemang och banläggning.

SOFT uppmanar klubbarna att miljöanpassa verksamheten enligt SOFT:s program och i samråd med medlemmarna.

Kvalitetssäkra miljöpåverkan genom god egenkontroll

Den som bedriver en verksamhet som omfattas av Miljöbalken ska själv kontrollera sin verksamhet. Syftet med egenkontroll är att förebygga skador på människors hälsa och på miljön. Den som bedriver en verksamhet måste känna till miljö- och hälso-riskerna med verksamheten.

Arrangören ska på egen hand, utan att någon myndighet ska behöva påpeka det, ta reda på vilka lagkrav, andra rättsliga krav, beslut och domar som gäller samt hålla denna kunskap uppdaterad och tillgänglig.

Med egenkontroll avses således ett förebyg-

gande arbete där arrangören ska planera och ha kontroll över verksamheten för att minska påverkan på hälsa och miljö. Egenkontrollen innehåller fyra delmoment: att planera, kontrollera, följa upp och förbättra verksamheten kontinuerligt.

SOFT rekommenderar att arrangören genom noggrann egenkontroll följer verksamhetens miljöpåverkan för att nå lagefterlevnad, minska påverkan på miljön och säkerställa att orienteringens regelverk följs.

B. Särskilda råd

Planera med hänsyn till naturen

SOFT medverkar till att anpassa orienteringssporten till naturens villkor främst genom val av terrängområde, vårdatum, banläggning i stråk, frizoner för vilt, avdrivning, placering av kontroller samt hänsyn till känsliga biotoper.

Arealen skyddad natur ökar. Natura 2000-områden, nyckelbiotoper, biotopskyddsområden och naturreservat kräver särskild hänsyn. Allemansrätten gäller i naturreservat men kan begränsas genom ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § Miljöbalken.

Tack vare att arrangörerna har följt SOFT:s anvisningar har flertalet tävlingar kunnat genomföras utan att skada naturen eller att inkräkta på markägarnas intressen.

SOFT rekommenderar att samtliga arrangörer noggrant följer SOFT:s tävlingsregler och checklistorna i Natur- och miljöprogrammet. Information om nyckelbiotoper och biotopskyddsområden kan hämtas från Skogsstyrelsens hemsida. Innebörden av regler för naturreservaten för orientering framgår av kartverket Skyddad natur på Naturvårdsverkets hemsida.

Välj lämplig plats för verksamheten

Restriktioner kan behövas för att naturmiljön inte ska komma till skada. Omfattningen av restriktionerna beror bland annat på när på året ett arrangemang äger rum, hur många som deltar, hur länge det ska pågå och vilken terräng som ska användas.

Skaffa tillstånd för start- och målzoner

Orienteringsträningar och orienteringstävlingar sker normalt inom ramen för allemansrätten och kräver inte formellt tillstånd av markägaren. Markägarens tillstånd krävs dock för "fasta" delar med mera intensivt markutnyttjande och anläggningar för starter, mål, sekretariat, toaletter, duschar, försäljning, publik, parkering, m.m. Vanligen samlas de flesta av dessa funktioner inom ett tävlingscentrum (arena), medan andra som t.ex. starter och parkering ordnas i särskilda delområden. Arrangemangets storlek och förutsättningar i övrigt blir avgörande för de "fasta" delarnas omfattning. Markägaren kan gärna inbjudas till eftersyn med önskan från arrangören om en nöjdförklaring.

Fasta kontroller, exempelvis vid arrangemang som Naturpasset och Hitta ut, förutsätter markägarens tillstånd.

Tävlingar i stadsmiljö kräver normalt tillstånd från polisen, kommunen och berörda markägare.

Skidorientering där den tävlande ska ta beslut om bästa vägval enligt det på kartan inlagda spårsystemet.

Vägar

För att nå arena och parkering kan enskilda vägar behöva utnyttjas. Tillstånd söks hos vägens ägare, som kan vara en vägsamfällighet eller en enskild markägare. Statligt bidrag kan avgöra om ersättning ska betalas av arrangören.

Ordna parkeringar i samförstånd med markägaren och länsstyrelsen

Antalet bilar i samband med orientering kan bli ganska stort. SOFT ger rådet att arrangören inför arrangemang alltid skaffar tillstånd för parkering från markägaren och eventuell arrendator samt från länsstyrelsen inför arrangemang. Dispens från Terrängkörningslagen (1975:1313) och Terrängkörningsförordningen (1978:594) kan krävas.

Följ regionindelning och datumgränser

Till skydd för djurlivet under den känsligaste delen av barnkammartiden har Naturvårdsverket efter samråd med SOFT fastställt en vårdatumperiod i sina "Allmänna Råd för orientering och andra friluftsansamlingar" (AR 96:4) med bl.a. datumgränser för när orienteringsaktiviteter inte bör äga rum.

SOFT uppmanar arrangörerna att följa regelverket. Baserat på erfarenheter av genomförda arrangemang och i samråd med länsstyrelsen kan avvikelser från datumgränserna vara godtagbart.

Skapa frizoner för vilt

Huvudsyftet med frizoner är att inom tävlingsområdet skapa samlingsplatser för vilt, främst för rådjur och vildsvin, under den tid tävlingen pågår. Jakträttsinnehavaren och arrangören bör komma överens om frizonernas omfattning för att minimera arrangemangets negativa påverkan på vilt.

Avdrivning av älg

Ett sätt att minska riskerna för älgolyckor inom tävlingsområde är avdrivning på tävlingsdagens morgon. Jakträttsinnehavarens kunskap ska inhämtas och avdrivning ska genomföras i samråd med denne. Avdrivning får inte genomföras utan jaktträttsinnehavarens godkännande.

Trafikerade vägar invid tävlingsområdet kan innebära ökad risk för älgolyckor.

Välj kontrollplatser med hänsyn till naturen

Orientering förutsätter att de tävlande uppsöker ett antal på kartan angivna platser, så kallade kontroller. En kontroll markeras i terrängen med en orienteringsskärm på en tillfällig ställning.

SOFT anser att kontroller kan sättas ut utan markägarens tillstånd, eftersom de inte orsakar "nämnvärd olägenhet eller skada". Förutsättningen är dock att de tas bort snarast efter arrangemangets genomförande. Annars anses det som nedskräpning och är straffbart.

Mountainbikeorienteraren Erik Frost.

Observera att fasta kontroller till exempel i samband med Naturpasset kräver markägarens tillstånd. Var noga med att ta bort kontrollställningarna efter arrangemanget och städa runt kontrollerna så att inget skräp lämnas kvar.

SOFT och Skogsstyrelsen har tillsammans producerat skriften Nyckelbiotoper och orientering, där kunskap om känsliga områden finns. Exempel på trampkänsliga områden där risken för skador är stor är fornminnesområden, starkt sluttande terräng, hållmarker, lövlundar, våtmarker, områden med mycket gamla och liggande döda trädstammar samt vid eller i närheten av viltfoderplatser.

Försiktighet i skogsplanteringar

SOFT rekommenderar att kontroller inte placeras inom nyplanterade områden. I anslutning till sådana områden bör löpstråken läggas så att antalet löpare begränsas. Ofta är det lämpligt att göra det nyplanterade området till förbudsområde. Samråd alltid med markägaren.

Åker- och betesmark markeras på kartan

Det är enligt tävlingsreglerna förbjudet att beträda åker, äng eller insådd vall med nysådd, växande eller ej skördad gröda, gäller även kantzon. Alla

orienterare kan inte alltid avgöra vad som är odlad mark med växande gröda. Därför är det viktigt att på kartorna markera dessa marker som förbudsområde.

Kantzonen mellan odlad mark och exempelvis dike eller stängsel är normalt också förbjudet område. Skälet för detta är risk för "ekonomisk skada". Samråd alltid med markägaren eller arrendatorn.

Hugg eller såga inte i växande träd

Utan markägarens tillstånd är det förbjudet att hugga eller såga i växande träd. Observera att det också gäller slyskog. Spik får aldrig användas i växande träd. Även här är skälet risk för "ekonomisk skada."

Plastsnittslar och städning efter arrangemang

Plastsnittslar ska undvikas då de kan förstöra produktionen vid skogsindustrin om de av misstag blir kvar efter ett arrangemang. Heldragen snitsling är ett bra sätt att säkerställa att löpare inte förirrar sig in i frizoner för vilt eller andra förbudsområden. Uppsättning sker främst mot löpriktningen. Efter arrangemang ska arrangören se till att alla snitslar, skyltar och andra märken tas bort.

Särskilda förhållningsregler vid Skid-, Precisions- och Mountainbikeorientering

Flertalet av de regler och förhållnings sätt som gäller för orienteringslöpning är tillämpliga vid ovan nämnda orienteringsgrenar. Utöver de allmänna reglerna krävs dock vissa särskilda hänsyn eller tillstånd.

Rätten till cykling och skidåkning går nära nog lika långt som rätten till gångtrafik. Man får givetvis inte cykla eller åka skidor över tomt eller så att man riskerar att skada skogsplantering eller annan skadepåverkande mark. Risken för skada är givetvis större när flera tar samma väg. Tillstånd för tävling på väg söks hos länsstyrelsen om allmänna vägar används vid tävlingen. Tillstånd för tävling på enskild väg söks hos vägens ägare, som kan vara en vägsamfällighet eller en enskild markägare.

Skidorientering (Skid-O)

Allemansrätten ger möjlighet till att färdas med skidor på annans mark utan att fråga om lov. Skidorienteringens spårssystem dras normalt upp med hjälp av snöskoter, varför arrangörer måste ha god kunskap om Terrängkörningslagens bestämmelser.

Precisionsorientering (Pre-O)

Arrangör av tävlingar i Pre-O har att följa samma regler som gäller för orienteringslöpning. Arrangören måste sålunda ha markägarens tillstånd för tävlingscentrum, startplats och andra platser där det kommer att samlas mycket folk. Även om tävlingen arrangeras i parker eller närområden, som ägs av kommunen, ska tillstånd inhämtas.

Behöver det göras röjningsarbeten vid kontrollerna, krävs också tillstånd av markägaren. Precisionsorientering, som äger rum i närområden, parker eller andra terrängområden där det vistas mycket folk, kräver särskild information till allmänheten så att konflikter inte uppkommer.

Mountainbikeorientering (MTB-O)

Terrängområden med ett rikt nät av motionsspår, elljusspår och vandringsleder lämpar sig väl för MTB-O, men då dessa är anlagda för gående eller springande måste cyklande lämna företräde åt dem som springer eller går. Kommunen kan också införa reglering av olika aktiviteter på motionsspår genom lokala trafik- eller ordningsföreskrifter.

På motsvarande sätt som gäller för orienteringslöpning har arrangören att följa den praxis som gäller beträffande samråd med markägare och myndigheter för att säkerställa att tävlingen medför minsta möjliga skada på växter och djur. Beakta att risken för skada på marken är större vid MTB-O

än vid orienteringslöpning. Arrangören måste markera förbjudna eller farliga områden, samt för de tävlande förbjudna vägar eller obligatoriska vägar, övergångsställen och passager på kartan.

Skoterkörning

Att köra skoter ingår enligt Naturvårdsverket inte i allemansrätten. Skoterkörning kräver därför alltid markägarens tillstånd. Den som kör i terräng ansvarar för att skada inte uppkommer vid körning på skogs- eller jordbruksmark. Det är förbjudet att köra över jordbruksmark om det inte är uppenbart att det kan ske utan risk för skada. Det kan också vara förbjudet att köra snöskoter i andra områden av hänsyn till främst annat friluftsliv, rennäring, djurliv eller naturvård. Länsstyrelsen eller kommunen kan utfärda sådana förbud.

Skoterkörning på barmark är förbjuden. Körning är förbjuden i planteringar och ungskog. Plantering och ungskog får inte skadas. Det är med vissa förbehåll tillåtet att köra på snötäckt mark med motordrivna fordon. Är snötäcket så tunt eller löst att någon del av fordonet kommer i kontakt med marken räknas det som barmarkskörning. Enligt Terrängkörningsförordningen måste skogen vara minst två meter över snötäcket för att skoterkörning ska vara tillåten.

Åldersgränsen för att få köra snöskoter är 16 år. Observera också att man måste ha förarbevis, traktorkort eller körkort beroende på vilken åldersgrupp man tillhör.

Kör inte skoter på oplogade skogsbilvägar!

En skogsbilväg är i första hand byggd för virkes transporter och är i regel enskild väg. Skoterkörning på oplogade skogsbilvägar ställer till problem för skogsbruket. Då vägen plogas för att virkesbilarna ska kunna transportera ut virket utgör tillpackade och hårdfrusna skoterspår ett stort hinder för snöröjningen. Vägens ägare bör därför kontaktas för att få tillstånd innan man kör med skoter på vägen. Det är förarens ansvar att ta reda på vad som gäller för den enskilda vägen.

Naturresevat och tätortsnära områden kräver särskilt samråd

Inom vissa naturresevat och inom många tätortsnära områden kan skotertrafik vara förbjuden eller reglerad till särskilda snöskoterleder. Kontakta kommunen för att få reda på lokala bestämmelser. Berörd länsstyrelse eller kommun kan upplysa om de naturresevat, där skotertrafiken är reglerad.

3 Orienterarens ansvar

SOFT har i alla år framfört att det är av största vikt att varje orienterare uppträder på ett omdömesgillt sätt i sin kontakt med naturen, att orienteraren är gäst i naturen och att man noga följer allemansrätten.

Särskilda informationsbroschyrer har utarbetats och spridits och kurser i tolkning av allemansrätten har hållits. SOFT har särskilt framhållit att orienteraren ska uppträda på ett ansvarsfullt sätt och visa hänsyn till miljön med dess växter och djur och till den som äger marken.

Ett gott förhållande till omvärlden skapar förutsättningar för framtida tillgång till marker för träning och tävling.

Orienteraren representerar hela orienteringsrörelsen

Orienteraren representerar inte bara sig själv utan hela sin idrott. Ett ansvarsfullt uppträdande får positiva effekter för hela orienteringsrörelsen. För att kunna bedriva orientering krävs ett väl fungerande samarbete med i första hand markägare och

jägare. Alla har ansvar för att upprätthålla ett gott anseende för orienteringen.

När orienteringen sker enligt de regler och bestämmelser som gäller, medverkar det till att orienteringsrörelsen även i fortsättningen kommer att ha fri tillgång till naturen utan ytterligare lagstiftning eller annat myndighetsingripande.

Allemansrätten ska följas

Allemansrätten ger alla möjlighet att röra sig fritt i naturen, om man visar hänsyn och varsamhet mot naturen, markägarna och andra intressenter.

Tack vare allemansrätten kan orientering bedrivas när det sker utan risk för skada eller störning. Inte störa och inte förstöra är ledorden för orienterarens sätt att uppträda i naturen.

Träningar kräver stort omdöme

Vid träning ställs krav på den enskilde att utan anvisningar från en arrangör själv undvika särskilt känsliga marker och hemfridszoner. Sådana marker ska betraktas som förbjudna områden.

Några regler för orienteraren

Följ anvisningarna på tävlingskartan

På tävlingskartan är förbjudna områden markerade. Följ alltid den väg som arrangören markerat med snitsel, t.ex. mellan parkering och tävlingscentrum eller till startplatsen.

Tomt är hemfridszon

Boende har rätt att känna sig ostörda i sina hem. Vid orientering får man inte gå eller springa över tomtmark.

Åkrar och kantzoner

Åker, äng eller insädd vall med nysädd, växande eller ej skördad gröda får inte beträdas.

Även kantzonen mellan odlad mark och dike/staket/stenmur eller annan hägnad får normalt ej användas.

Betande tamdjur

Var försiktig när du passerar betesmarker. Betande tamdjur är lättskrämda och kan i vissa situationer vara farliga. Givetvis ska stängsel inte skadas.

Frizoner för vilt

Huvudsyftet med frizoner är att skapa samlingsplatser i tävlingsområdet för det vilda under den tid tävlingen pågår.

Respektera frizonerna och undvik även i övrigt att störa djur som kan dyka upp i tävlingsområdet.

Stängsel och murar

lakta försiktighet vid passage av stängsel, stenmurar, staket och diken så att dessa inte skadas.

Enligt tävlingsreglerna är det förbjudet att klättra på staket, stängsel eller plank.

Grindar

Grindar får öppnas för passage men måste ovillkorligen stängas därefter, så att boskap inte kommer lös eller annan olägenhet uppstår.

Nedskräpning

En orienterare lämnar aldrig något skräp efter sig!

**TEAM
SPORTIA®**

Folksam